

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра філософії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”



Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
О.Б.Жильцов
2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Основи демографії

Напрямок підготовки 6.030103 Практична психологія
Напрямок підготовки 6.030102 Психологія

Інститут суспільства



2015 – 2016 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни Основи демографії для студентів галузі знань: 0301 «Соціально-політичні науки», напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія*».

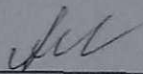
Розробник:

Купрій Тетяна Георгіївна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка.

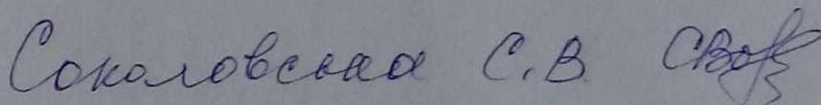
Робочу програму схвалено на засіданні кафедри філософії Інституту суспільства.

Протокол від « 31 » серпня 2015 року № 2.

Завідувач кафедри філософії


(підпис)

Александрова О.С.
(прізвище та ініціали)



© Купрій Т.Г., 2015 р.
© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань: 0301 «Соціально-політичні науки»	Нормативна дисципліна циклу професійної та практичної підготовки	
	Напрямок підготовки: <u>«Практична психологія*»</u>		
Модулів – 1	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «бакалавр»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		2-й	4-й
		Семестр	
Індивідуальні завдання: <i>не передбачено навчальним планом</i>		3/4-й	7-й
Загальна кількість годин – 72		Лекції	
		16 год.	4 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2		Семінари/практичні	
		12 год.	2 год.
		Лабораторні: <i>не передбачено навчальним планом</i>	
		Модульний контроль	
		4 год.	-
		Самостійна робота	
		40 год.	57 год.
		Індивідуальні завдання <i>не передбачено навчальним планом</i>	
		Вид контролю	
		Залік - 2 год.	Залік - 2 год.

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 63% / 37%.

для заочної форми навчання – 28% / 62%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчального курсу при підготовці бакалаврів: є дослідження загальних і специфічних закономірностей відтворення населення у суспільно-історичній зумовленості цього процесу рушійні сили цього процесу, головні принципи формування різних типів відтворення населення, а також сформувати знання про розвиток і динаміку народонаселення, навчити аналізувати сучасні демографічні процеси у світі та в Україні.

Завдання:

- сформувати знання про об'єкт, предмет, методи дослідження демографічної науки, її структуру та зв'язок з іншими науками, розкрити найважливіші поняття і категорії демографії, їх головні терміни та методи дослідження, вивчити методiku демографічного аналізу, картографування;
- узагальнити теоретичні знання про рух населення,
- проаналізувати причинно-наслідкові зв'язки між демографічними процесами у сучасному світі;
- навчити працювати студентів з науковою та науково-популярною літературою для аналізу демографічної і статистичної інформації;
- розробити і вдосконалити широкий набір методичних підходів і засобів, необхідних для впорядкування і узагальнення великої кількості демографічних подій в усій їх багатоманітності і складності;
- вивчити основних особливостей розвитку населення планети у цілому, та специфічних рис демографічного відтворення в окремих країнах і особливо в Україні;
- дослідити еволюцію закономірностей відтворення населення у кількісному та якісному відношенні в процесі зміни його історичних типів, надати студентам сучасне розуміння демографії як самостійної суспільної науки, яка через динаміку чисельності населення висвітлює в кількісній формі результат дії всіх економічних, соціальних і культурних факторів, що визначають розвиток України і людства в цілому;
- виявити головних тенденцій зміни відтворення населення у перспективі;
- надати студентам практичні вміння аналізувати процеси народжуваності, смертності, шлюбності і розлучуваності, міграції в Україні і світі в цілому;
- розвинути вміння висвітлювати актуальні проблеми сучасної демографічної ситуації і напрямки демографічної політики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти наступними компетентностями:

- володіти основними категоріями та поняттями, пов'язаними з різноманітними аспектами вивчення загальні питання теорії та історії демографії України; основними демографічними законами та закономірностями; основними методами вивчення демографічних досліджень; концепціями відтворення населення.
- характеризувати методологічні підходи і методи аналізу демографічних процесів і структур;
- надавати характеристику основних демографічних процесів у світі;
- розраховувати демографічні коефіцієнти;
- робити кількісний аналіз і вимірювання демографічних процесів і структур;
- аналізувати демографічні процеси на різних територіях України;
- пояснювати причини та фактори демографічних змін на різних територіях світу.

Студент повинен мати навички з принципів застосування набутих теоретичних знань для використання їх в соціологічно-статистичних дослідженнях з демографічної проблематики.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І Зміст, структура й методологія демографії як науки

Тема 1. Методологічні засади демографії. Історія розвитку демографії. Демографічні коефіцієнти (2 год.)

Система знань про народонаселення та її структура. Народонаселення - центральна категорія системи знань про народонаселення. Загальна теорія народонаселення, її головні функції та наукові проблеми. Предмет загальної теорії народонаселення. Народонаселення (населення) - центральна категорія й головний об'єкт дослідження демографії. Поняття відтворення населення як предмет демографії. Біологічна й соціальна сторони процесу відтворення населення. Значення і місце народонаселення в розвитку суспільства. Демографічні процеси. Загальнометодологічні науки в системі знань про народонаселення - філософія і політична економія. Окремі науки й наукові напрямки, які вивчають народонаселення, їх завдання.

Соціальна обумовленість демографічних станів і процесів. Основні і вихідні поняття демографії. Рівні демографічного дослідження як один з критеріїв виділення складових демографічної науки. Теоретична демографія. Описова демографія. Економічна демографія. Соціологічна демографія. Військова демографія. Етнічна демографія. Історична демографія. Регіональна демографія.

Методологія демографічних досліджень. Історія розвитку демографічної науки. Виникнення демографічної науки в XIX ст. Основні періоди історії західної демографічної науки. Демографія в колишньому СРСР. Сучасний стан демографічної науки. Роль і значення роботи Джона Граунта. Формування демографічної думки в Україні в XVIII ст. Генеральне описання Лівобережної України 1765-1769 рр. Формування демографічної думки в Україні в XIX - на поч. XX ст. Статистико-економічна та етнографічна анкета Ф.І. Туманського. Топографічне описання Харківського намісництва та історія встановлення його авторства. «Найновітніше оповідне земле описання» - одна з найзначніших вітчизняних пам'яток статистико-демографічної думки XVIII ст. «Доповідна про Малоросію, її мешканців та витвори» - одна з останніх пам'яток українського державознавства XVIII ст. Соціально-демографічні дослідження в Україні на початку XIX ст. Демографічні праці київської школи статистиків. Розвиток комплексного підходу до вивчення народонаселення у працях М.І.Зібера. Досягнення демографічної думки у 20-30-х рр. в Україні. Діяльність Інституту демографії АН УРСР у 1934-1937 рр. Головні напрямки розвитку демографічної думки в Україні у 1960-1990-х рр. Радянський період. Сучасний період.

Тема 2. Джерела вивчення відтворення населення (2 год.)

Джерела демографічної інформації. Критерії класифікації. Первинна і вторинна інформація про населення. Переписи населення, історія та сучасність. Обстеження населення та їх класифікація, амнестичне обстеження населення. Поточний облік демографічних подій. Поточний облік міграції населення. Реєстр населення. Методи демографічних досліджень. Статистичні, математичні і соціологічні методи вивчення процесів відтворення населення. Відтворення населення як масовий процес. Глобальні проблеми народонаселення. Структура та проблеми сучасного стану інституціональної системи статистичного обліку руху (природного та міграційного) населення України. Зв'язок показників загального приросту населення та динаміці населення.

Основні принципи проведення переписів населення. Організаційні питання проведення перепису, критичний момент, методи і програма перепису населення. Основні наукові принципи проведення переписів населення. Категорії населення, що враховуються під час проведення переписів. Підготовка, організація, основні документи, програма, техніка проведення перепису. Пробні переписи, мікропереписи або мікроцензи. Реєстрація актів громадського стану, спеціальні вибіркові обстеження, списки і реєстри населення.

Тема 3. Статистичний аналіз чисельності та складу населення. Історичні типи відтворення населення (2 год.)

Цілі й завдання демографічного аналізу. Поперечний аналіз і поздовжній аналіз - традиційні методи вивчення демографічних процесів. Реальна та гіпотетична генерація - головні поняття традиційного демографічного аналізу. Теорія стабільного населення. Стабільне населення - центральний елемент системи теоретичних знань про народонаселення. Стаціонарне населення. Істинний коефіцієнт природного приросту. Потенційна демографія - новий напрямок демографічного аналізу. Життєвий потенціал - центральне поняття й узагальнюючий показник потенційної демографії. Структура життєвого потенціалу. Соціологічні методи у демографії. Загальне поняття демографічних коефіцієнтів. Класифікація демографічних коефіцієнтів. Система абсолютних та відносних показників. Загальні коефіцієнти. Середнє населення. Часткові коефіцієнти. Спеціальні коефіцієнти. Брутто-коефіцієнт відтворення (жіночого) населення. Нетто-коефіцієнт (чистий коефіцієнт) відтворення населення.

Демографічна статистика. Демометрія. Демографічна сітка. Загальне поняття демографічних таблиць. Демографічні коефіцієнти. Демографічний прогноз. Відтворення населення: поняття, історичні типи, система показників відтворення населення. Режим відтворення населення та його показники. Факторний аналіз сумарних коефіцієнтів відтворення населення. Проблеми відтворення населення України. Місто України на демографічній мапі світу. Прогноз загальної численності населення України. Демографічна ситуація в Україні і депопуляція населення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II Демографічні процеси в суспільстві

Тема 4. Народжуваність. Смертність і тривалість життя (2 год.)

Методи аналізу народжуваності та смертності населення. Статеву - вікову структуру населення. Народжуваність як соціально-біологічний процес. Плідність як біологічне підґрунтя народжуваності. Суспільні фактори народжуваності. Репродуктивна мотивація, репродуктивна поведінка, репродуктивна установка. Потреба в дітях як соціальна потреба особистості. Динаміка народжуваності в Україні. Планування сім'ї. Загальний коефіцієнт народжуваності. Спеціальний коефіцієнт народжуваності. Дітородний вік жінки. Безплідність. Внутрішньородинне планування народжуваності. Шлюбні та позашлюбні народження. Аборти. Рівень народжуваності в різних країнах. Статеву - вікову структуру населення. Типи вікових структур. Постаріння населення: причини і наслідки.

Екзогенні й ендогенні причини смертності. Перехід до сучасного типу смертності. Сучасна структура причин смертності. Тривалість життя. Фізіологічні природно-екологічні та суспільні фактори смертності. Війни та інші соціальні катаклізми, їхній вплив на відтворення населення. Динаміка смертності населення в Україні. Смертність. Залежність рівня смертності від вікової структури населення. Коефіцієнти смертності. Фактори смертності. Різниця в режимі смертності чоловіків і жінок. Причини дитячої смертності. Коефіцієнт дитячої смертності. Рівень дитячої смертності в різних країнах світу. Основні світові тенденції смертності. Статистика професійної смертності і самогубства.

Тривалість життя. Обчислення середньої тривалості життя на основі таблиць смертності. Довгожителі.

Тема 5. Шлюб і сім'я (2 год.)

Категорії шлюбу, шлюбності та розлучуваності. Шлюб як соціальний інститут. Шлюбний склад населення. Групи населення за шлюбним станом. Історична еволюція шлюбності. Стійкість шлюбу. Показники шлюбності. Динаміка шлюбності в Україні. Показники інтенсивності шлюбності. Шлюбна поведінка. Зміни в шлюбній поведінці. Фактори шлюбності. Сім'я. Типи сімейних організацій та сімей. Головні процеси, що впливають на демографічний розвиток сім'ї. Припинення шлюбу. Розлучуваність. Причини розлучень. Загальний коефіцієнт розлученості. Спеціальний коефіцієнт розлученості. Мотиви розлучень. Тенденції в розлученості. Законодавче регулювання шлюбності та розлученості.

Сімейна структура населення. Типи сімей. Тенденція до нуклеаризації сімей. Проблеми молодих сімей. Прогнози щодо сім'ї майбутнього. Нуклеарна сім'я. Поширена сім'я. Неповна сім'я. Нестандартні сім'ї.

Тема 6. Демографічна політика (2 год.)

Визначення поняття і сутності демографічної ситуації, демографічна політика. Демографічна політика, її сенс і основні заходи. Завдання в галузі демографічної політики. Методи демографічної політики: економічні, адміністративно-юридичні, соціально-психологічні (виховні). Особливості політики народонаселення у світі та в окремих типах країн. Напрями демографічної політики: політика в галузі народжуваності, в галузі сім'ї, політика в галузі тривалості життя населення. Міграційна політика. Концепція демографічного розвитку в Україні

Демографічні прогнози: поняття і види. Методи демографічного прогнозування. Прогнози чисельності населення світу й України.

Тема 7. Міграція і відтворення населення. (2 год.)

Визначення поняття міграція населення. Види міграції, фактори, що впливають на механічний рух населення. Класифікація міграції: зовнішня і внутрішня, сезонна і циклічна; добровільна і примусова та ін. Еміграція та міграція. Міграційні потоки та міграційні когорти. Міграційна поведінка, міграційна установка, міграційна мотивація. Міграції як просторова самоорганізація населення. Диференційна міграція. Кількісне вимірювання міграції (коефіцієнт прибуття, коефіцієнт вибуття). Валова міграція (брутто-міграція), чиста міграція (сальдо-міграція), коефіцієнт сальдо міграції (коефіцієнт чистої міграції), Ефективність міграції, коефіцієнт ефективності міграції. Функції міграції: загальні (прискорювальна, селективна, перерозподільча) та специфічні (економічна, соціальна). Міграція й відтворення населення. Вплив міграційного руху населення на демографічний розвиток України. Сучасні міграційні процеси в Україні. Міграційна політика України.

Суть процесу відтворення населення. Природний приріст і відтворення населення. Основні типи відтворення населення. Загальна чисельність населення: методи оцінки чисельності населення у тимчасовому і регіональному розрізі; категорії чисельності населення. Соціальна структура населення. Основні показники народжуваності, смертності і відтворення населення. Демографічний перехід. Концепція демографічного переходу. Демографічний перехід, характеристика фаз демографічного переходу. Демографічний вибух. Демографічне старіння. Співвідношення міського та сільського населення. Особливості розвитку процесу урбанізації. Соціально-економічний склад населення.

Тема 8. Демографічна ситуація в Україні та інших країнах. (2 год.)

Демографічна криза 90-х р. XX ст., її причини й наслідки. Україна серед країн СНД. Демографічний прогноз. Взаємозв'язок демографічних і соціально-економічних процесів. Концепція демографічного розвитку в Україні: мета, основні положення, шляхи подолання негативних тенденцій демографічного розвитку.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма						заочна форма				
	усього	у тому числі					усього	у тому числі			
		л	с	конс	м.к	с. р.		л	с	конс	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Модуль 1											
Змістовий модуль 1. Зміст, структура й методологія демографії як науки											
Тема 1. Методологічні засади демографії. Історія розвитку демографії. Демографічні коефіцієнти	12	2	2	2	2	6	11	2	1	2	4
Тема 2. Джерела вивчення відтворення населення.	12	2	2			6	15			4	
Тема 2. Статистичний аналіз чисельності та складу населення. Історичні типи відтворення населення	12	2				6	15			2	4
Разом за змістовим модулем 1	36	6	6	2	2	18	41	2	1	4	24
Змістовий модуль 2. Демографічні процеси в суспільстві											
Тема 4. Народжуваність. Смертність і тривалість життя	8	2	2	2	2	3	6	2	1	2	6
Тема 5. Шлюб і сім'я	7	2	2			4	8			6	
Тема 6. Демографічна політика	7	2	2			3	7			1	6
Тема 7. Міграція і відтворення населення	7	2				4	8			2	8
Тема 8. Демографічна ситуація в Україні та інших країнах	7	2				2	4				12
Разом за змістовим модулем 2	36	10	6	2	2	18	41	2	1	5	33
Усього годин	72	16	12	4	4	36	72	4	2	9	57

5. Теми семінарських занять

Методичні вказівки до підготовки семінарських занять

У процесі реалізації навчального плану і формування фахівця особливе значення має підготовка і проведення семінарських, практичних занять. Сьогодні семінар є одним із головних видів практичних занять і ефективним засобом розвитку в студентів культури наукового мислення.

У ході семінарського (практичного) заняття вирішуються такі завдання:

- повторення і закріплення знань;
- контроль знань;
- педагогічне спілкування, безпосередній контакт зі студентами, взаєморозуміння та творча співпраця «викладач-студент».

У період підготовки до семінарського практичного заняття викладач розробляє методичні рекомендації:

- запропонований перелік доповідей та виступів;
- пропозиції щодо організації дискусії «круглого столу», сценарії конференцій, ділової гри.

Методичні рекомендації проведення семінарських занять розробляються на кафедрі на підставі робочої програми, з врахуванням мети, цілей та завдань вивчення дисципліни при підготовці фахівців конкретної спеціальності. У них визначаються:

- цілі та завдання семінару;
- розгорнутий план його проведення;
- перелік питань для обговорення і дискусії;
- перелік літератури для використання під час підготовки та проведення семінару;
- перелік роздаткового матеріалу для семінару (таблиці, схеми, картки, слайди та інше).

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Змістовий модуль 1. Зміст, структура й методологія демографії як науки</i>		
1	Методологічні засади демографії. Історія розвитку демографії. Демографічні коефіцієнти	2
2	Історичні джерела вивчення відтворення населення. Демографічний прогноз	2
<i>Змістовий модуль 2. Демографічні процеси в суспільстві</i>		
3	Народжуваність. Смертність і тривалість життя.	2
4	Шлюб і сім'я	2
5	Міграція і демографічна політика	2
6	Демографічна ситуація в Україні і в світі.	2
	Разом	12

6. Теми практичних занять – не передбачено навчальним планом

7. Теми лабораторних занять – не передбачено навчальним планом

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Бали
1	Проаналізувати природній приріст населення в області (Київській, Харківській, Одеській тощо), на вибір студента, починаючи з 1991 р. При цьому використовувати статистичні матеріали кількості народжених, померлих	6	5
2	Зробити аналіз переписного листа всеукраїнського перепису населення. Вказати, які на вашу думку, пункти варто розширити, а	6	5

	які – є зайвими і змістовної інформації не несуть.		
3	Визначити частку населення України від хвороби .. (на вибір студента). Назвати області де частка є найвищою, а де – найнижчою. Охарактеризувати динаміку народжуваності в області (Київській, Харківській, Одеській тощо), на вибір студента, починаючи з 1991 р. Пояснити причини низької чи високої народжуваності в регіоні.	6	5
4	Використовуючи статистичний матеріал, проаналізувати, починаючи з 1991 р. розподіл осіб, що перебували у шлюбі (в тому числі вдови і розлучені) та визначити їх тривалість у різних вікових.	6	5
5	Проаналізувати кількість трудових мігрантів, починаючи з 1991 р. в країну... (на вибір студента), розкриваючи причини, що вплинули на цей процес	6	5
6	Проаналізувати процес відтворення населення України, починаючи з 1913 р.	6	5
	Разом	36	30

9. Індивідуальні завдання – не передбачено навчальним планом

8а. Навчально-методична карта дисципліни

Разом: 60 год., із них: лекції – 16 год., практичні заняття – 12 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота – 24 год., семестровий контроль – 2 год.

Семестр	3/4 (бакалаврат)							
Тиждень	1-3			4-7				
Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1 Зміст, структура й методологія демографії як науки			Змістовий модуль 2 Демографічні процеси в суспільстві				
К-ть балів за модуль	(57 балів)			(91 бал)				
Теми	1	2	3	4	5	6	7	8
Лекції (теми, бали)	Методологічні засади демографії. Історія розвитку демографії. Демографічні коефіцієнти (1 бал)	Джерела вивчення відтворення населення (1 бал)	Статистичний аналіз чисельності та складу населення. Історичні типи відтворення населення (1 бал)	Народжуваність. Смертність і тривалість життя. (1 бал)	Шлюб і сім'я (1 бал)	Демографічна політика (1 бал)	Міграція і відтворення населення (1 бал)	Демографічна ситуація в Україні та інших країнах (1 бал)
Семінарські заняття (теми, бали)	Методологічні засади демографії. Історія розвитку демографії. Демографічні коефіцієнти (10 балів)		Історичні джерела вивчення відтворення населення. Демографічний прогноз (10 балів)	Народжуваність. Смертність і тривалість життя (10 балів)	Шлюб і сім'я (10 балів)	Міграція і демографічна політика (10 балів)		Демографічна ситуація в Україні і в світі (10 балів)
Самостійна робота	Самостійна робота (10 балів)			Самостійна робота (20 балів)				
Види поточного контролю (вид, бали)	Модульна контрольна робота (25 балів)			Модульна контрольна робота (25 балів)				
Підсумковий контроль (вид, бали)	ІМК							

10. Методи навчання

1. *За видами навчальна діяльність* представлена: лекцією, практичним заняттям, семінарським заняттям, консультацією, бесіда, демонстрація).

2. *Форма навчальної діяльності* (фронтальна, індивідуальна форма робота з підручником, довідником, словником, групова, парна форма навчальної роботи, дальтон-план, Белл-ланкастерська форма навчання).

3. У процесі вивчення дисципліни використовуються *технології навчальної діяльності*: технології проблемного навчання, ігрові технології, програмоване навчання, технології проектного навчання, інтерактивні технології, інформаційно - комунікаційні технології, технології диференційованого навчання, Технологія ідентифікації та індивідуалізації навчальної діяльності.)

4. *Метод навчальної діяльності*:

а) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності (Різноманітність форм подачі інформації. Відкритий простір для самостійної роботи, розвитку абстрактного, логічного та творчого мислення. Відбувається розвиток уваги, викладач необмежений у шляхах подачі матеріалу, повна творча незалежність. Можливість розвитку та закріплення практичних вмінь та навичок на основі отриманого теоретичного базису.)

б) Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності (Сприяють більш повному включенню студентів у пізнавальний процес та його активізації. Зникає фактор знайомості, коли матеріал, що вивчається, знайомий студентам і не викликає інтересу до новизни. Зникає фактор звикання, який виникає, коли навчальний матеріал викладається в одній і тій самій логічній стереотипній послідовності.)

в) Методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності (Можливість отримання зворотної інформації про набуті теоретичні знання учасників навчального процесу, а також про здатність викладача доносити навчальний матеріал доступно для кожного учасника навчального процесу.)

Методи навчальної діяльності	Тип	Характерні риси (+)	Характерні риси (-)
4.1. Словесні	Лекція, бесіда, дискусія, інструктаж, пояснення, розповідь тощо.	Спрощують потік інформації та роботу студента та викладача.	Потребують поєднання з іншими методами. Формують переважно лише знання.
4.2. Наочні	Ілюстрації, схеми, відео, спостереження тощо.	Візуалізують аудіальну інформацію та покращують її сприймання.	Потребують поєднання з іншими методами. Формують переважно частково уміння (зразок роботи).
4.3. Практичні	Практичні вправи, емпіричні дослідження і т.д.	Найкраще матеріал засвоюється саме коли студенти самостійно його використовують на практиці.	Потребують поєднання з іншими методами. Формують переважно навички та частково уміння.

11. Методи контролю

Навчальні досягнення студентів з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок, розширення кількості підсумкових балів до 100.

Оцінка за кожний змістовий модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, за виконання індивідуальних завдань, за модульну контрольну роботу. Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в електронному вигляді або з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- а) *Методи усного контролю*: робота в малих групах, інтерактивні презентації, індивідуальний контроль, брифінг, дискусія, розгляд проблемних питань, фронтальне (комбіноване) усне опитування, колоквиум, ігрові ситуації, контрольна співбесіда з проблеми модуля, тренінг, підбір власної бібліотеки, складання тез.
- б) *Методи письмового контролю*: вхідні тести, практикум, контрольна робота, розробка графіків, таблиць, схем, діаграм, презентація проекту з теми, міні-диктант з визначення термінів, контрольна робота, творчі (дослідницькі) завдання, підготовка письмових відповідей на проблемні питання.
- в) *Методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ

Розглядаючи загальну професійну підготовку студентів як цілісний процес формування системи загальних знань, умінь і навичок, слід виділити комплексний критерій, який дає цілісну характеристику рівня загально-професійної підготовки майбутніх фахівців. Показниками системності знань студентів можуть бути: рівень засвоєння основних ідей, положень, понять, фактів у сфері демографії; рівень теоретичного осмислення способів організації практичної професійної діяльності; рівень оперування теоретичними знаннями, використання їх в практичній діяльності; рівень розвитку інтересу до теорії відтворення населення.

Формування знань, умінь і навичок здійснюється в основному в процесі діяльності (пізнавальної і практичної), їх якість перебуває у прямій залежності від характеру діяльності. Можна виділити 4 рівні загально-професійних знань, умінь і навичок студентів: **репродуктивний, репродуктивно-творчий, творчо-репродуктивний, творчий.**

Репродуктивний рівень характеризується діяльністю (пізнавальною і практичною) відтворюючого характеру: відтворення основних теоретичних положень, опис фактів на основі емоційного сприймання без глибокого розуміння зв'язків, що існують між ними, виникнення інтересу до нових фактів та їх пояснення, виконання окремих дій згідно зі зразком, слабка кореляція практичних дій з теоретичними знаннями, наслідування наставника (науковий керівник, демограф).

Репродуктивно-творчий рівень характеризується засвоєнням основних ідей і понять, теоретичним осмисленням та аналізом окремих фактів і явищ, деяких функцій та способів діяльності демографа, умінням підтверджувати теоретичні положення фактами практичної діяльності, виконанням частково-пошукових практичних дій в типових ситуаціях.

Творчо-репродуктивний рівень характеризується осмисленням основних ідей, системи предметних понять в сфері демографії, умінням встановлювати внутрішньодисциплінарні зв'язки, систематизувати факти, теоретично осмислювати систему методів і прийомів роботи демографа і окремих дій власної професійної діяльності, застосовувати теоретичні знання при розв'язанні типових завдань в демографічній практиці, розвитком інтересу до самостійного пошуку ефективних шляхів розв'язання професійних завдань, свідомим оволодінням системою взаємопов'язаних дій, самостійним визначенням власної діяльності з врахуванням конкретних умов, виконанням практичних дій в нестандартних ситуаціях.

Творчий рівень характеризується глибоким осмисленням системи демографічний та міжпредметних понять, умінням теоретично аналізувати факти і явища в сфері демографії, аналізувати та проектувати способи своєї професійної діяльності, застосовувати теоретичні знання в нових ситуаціях, знаходити творчі вирішення практичних задач, шукати інноваційні способи роботи тощо.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти дисципліни (п. 8а), де зазначено види контролю і кількість балів за видами. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано нижче у таблицях.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	
13	13	14	10	10	10	10	10	

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вил	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вил
1	Відвідування лекцій	1	3	1	3	1
2	Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-
3	Виконання завдань для самостійної роботи	15	1	10	1	20
4	Робота на практичних (семінарських) заняттях	10	3	10	3	10
6	Опрацювання фахових видань	10	-	-	-	-
7	Написання реферату	15	-	-	-	-
8	Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25
9	Виконання тестового контролю	10	-	-	-	-
10	Лабораторне заняття (допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-
11	Творча робота (в т.ч. есе)	20	-	-	-	-
	Макс. кількість балів за видами поточного контролю (МВ)	-	-	57	-	91

Методика розрахунків модульної і семестрової оцінок студента

№ з/п	Оцінка студента	Макс. оцінка	Модуль 1	Модуль 2
1	Максимальна підсумкова семестрова модульна оцінка	148	-	-
2	Максимальні підсумкові оцінки за змістовими модулями		57	91
3	Підсумкові фактичні оцінки студента за змістовими модулями (приклад)		52	60

4	Підсумкова семестрова модульна оцінка студента		112
5	Залікова рейтингова оцінка студента	148	112*100/148
6	Підсумкова семестрова рейтингова оцінка студента		76/C

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№	Вид діяльності	Кількість балів
1	Усна відповідь на семінарському занятті	0-10 (разом 0-60)
	Відвідування на лекції	0-8 (разом 0-8)
2	МК	0-25 (разом 0-50)
3	Самостійна робота	0-5 (разом 0-30)
5	Підсумковий бал	0-148
6	Коефіцієнт	1,48

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D	задовільно	
60-68	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

На заняттях і під час самостійній роботі студентів використовуються методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни, ілюстративні комп'ютерні дидактичні матеріали, які розроблені на кафедрі, а саме:

1. Основи демографії. Робоча навчальна програма. /Укл. Купрій Т.Г.– К.: Видавництво «Університет» КУ імені Бориса Грінченка, 2015. – 18 с.
2. Опорні конспекти лекцій,
3. Навчальні посібники, підручники, навчально-методичні посібники, методичні рекомендації з курсу «Основи демографії».
4. Плани семінарських занять та завдання для самоконтролю;
5. Наочний роздатковий матеріал у вигляді таблиць та схем, діаграм, графіків; є у електронному варіанті;
6. Тексти праць мислителів попередніх поколінь та сучасників, законодавчо-нормативні акти, статистичні дані (наявні у читальній залі та у електронному варіанті).
7. Засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).
8. Збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів.
9. Презентації.

Викладання навчальної дисципліни забезпечується сучасними технічними засобами навчання, які побудовані на новітніх інформаційно-комунікаційних технологіях (мультимедійний комп'ютер, мультимедійний проектор, інтерактивний комплекс SMART Board, авторські засоби мультимедіа).

14. Рекомендована література

Базова

1. Дорошенко Л.С. Демографія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К.: МАУП, 2005. — 112 с.
2. Заставний Ф.Д. Географія України. — Львів: Світ, 1994. — 472 с.
3. Копылов В.А. География населения. — М.: Маркетинг, 1999. — 124 с.
4. Полтавська область: Географічний атлас: Моя мала Батьківщина. — К.: ТОВ “Видавництво “Мапа”, 2004. — 20 с.
5. Полтавська область: природа, населення, господарство. Географічний та історико-економічний нарис. Вид. 2-ге, доп. і перероб. За ред. К.О. Маца. — Полтава: Полтавський літератор, 1998. — 336 с.
6. Пономарьов А.П. Українська етнографія. — К., 1994. — 325 с.
7. Прибиткова І.М. Основи демографії: Посібник для студ. гуманітарних і суспільних фак. вузів. — К.: АртЕк, 1995. — 256 с.
8. Система знань о народонаселении / Под ред. Д.И. Валентея. — М.: Просвещение, 1991. — 255 с.
9. Современная демография: Учеб. пособ для студ. / Под ред. А.Я. Кваши, В.А. Ионцева. — М.: МГУ, 1995. — 269 с.
10. Соціально-економічна географія України: Навч. посібник / За ред. О.І. Шаблія. — Львів: Світ, 2000. — 680 с.
11. Стеценко С.Г. Демографічна статистика з основами демографії: Підручник для студ. вузів. які навч. за освітньо-професійною програмою бакалавра зі спеціальності “Економічна статистика”. — К.: Вища школа, 2005. — 415 с.
12. Шувалов Е.Л. География населения: Учеб. пособ. для студ. геогр. спец. ин-тов. — М.: Просвещение, 1977. — 160 с.

Додаткова рекомендована література:

1. Апанасенко Г.Л. Як зупинити депопуляцію в Україні // Науковий світ. — 2005. — №11. — С. 2-5.
2. Баздырев К. Простое уравнение: муж + жена = семья. — М.: Статистика, 1981. — 112 с. (Популярная демография).
3. Безуглий В.В., Козинець С.В. Регіональна економічна та соціальна географія світу: Посібник. — К.: Видавничий центр “Академія”, 2003. — 688 с.
4. Біляцький С. Зростання населення: зайві роти чи потрібні робочі руки? / С. Біляцький, А. Хахлюк // Політика і час. — 2006. — №5. — С. 61-65.
5. Бобров Л.В. Поговорим о демографии. — М, 1974. — 263 с.
6. Бойко В.В. Малодетная семья: социально-психологический аспект. — М.: Мысль, 1988. — 239 с.
7. Волков А.Г. Семья — объект демографии. — М.: Мысль, 1986. — 271 с.
8. Георгиади М. Сколько людей выдержит Земля? // Знание-сила. — 2006. — №5. — С. 69-72.
9. Говако Б.И. Студенческая семья / Ред. Э.К. Васильева. — М.: Мысль, 1998. — 158 с. — (Популярная демография).
10. Демографическая политика / Под ред. В.С. Стешенко, В.П. Пискунова. — М.: Статистика, 1974. — 211 с.
11. Демографічний розвиток Європи на сучасному етапі // Краєзнавство. Географія. Туризм. — 2004. — №40. — С. 1-7.

12. Дмитриев А.В. Конфликтогенность миграции: глобальный аспект // Социологические исследования. — 2004. — №10. — С. 4-13.
13. Дробишевська Т. Політика розвитку міст в Україні: ідеологія і структура // Економіка України. — 2006. — №8. — С. 48-52.
14. Зайцева Н. Страны Северной Африки: конец демографической революции на пороге XXI века? // Азия и Африка сегодня. — 2004. — №10. — С. 48-53.
15. Капица С. Глобальная демографическая революция // Международная жизнь. — 2005. — №11. — С. 91-105.
16. Ковтун В.В., Степаненко А.В. Города Украины. — К.: Вища школа, 1990. — 287 с.
17. Кульчинський С. Демографічні втрати України в XX столітті // Дзеркало тижня. — 2004. — №39. — С. 21.
18. Максаковский В.П. Воспроизводство населения зарубежной Азии // География. — 2003. — №43. — С. 19-21.
19. Максаковский В.П. Демографический взрыв и демографическая политика в Индии // География. — 2003. — №45. — С. 20-22.
20. Мальтус Т.Р. Дослідження закону народонаселення, або погляд на те, як він впливав і як впливає нині на людське щастя з оглядом наших перспектив на майбутнє усунення або пом'якшення спричинюваного ним зла / Упоряд. та авт. передмови Д. Вінч. — К.: Основи, 1998. — 535с.
21. Масляк П.О., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії світу. — К.: Лібра, 1996. — 328 с.
22. Надьон О. Міжнародна жіноча міграція: соціальний та правовий аспекти // Право України. — 2004. — №3. — С. 29-33.
23. Население Украины: размещение и оценка его миграционной подвижности // Український географічний журнал. — 2005. — №4. — С. 23-29.
24. Нудельман В. Прогнозування розвитку міст // Краєзнавство. Географія. Туризм. — 2004. — №11. — С. 4-7.
25. Осколкова О. Планирование семьи в странах Азии и Африки / О. Осколкова, А. Кушелева // Мировая экономика и международные отношения. — 2005. — №2. — С. 84-90.
26. Основы теории народонаселения / Под ред. В.И. Валентей. — М.: Мысль, 1986. — 375 с.
27. Пивоваров Ю.Л. Городские системы: исходные понятия, эволюция, перспективы // География в школе. — №6. — 2001. — С. 11-27.
28. Пирожков С.І. Демографічний розвиток України: сучасне та майбутнє // Вісник НАН України. — 2006. — №1. — С. 59-64.
29. Пресса Р. Народонаселение и его изучение // Демографический анализ. — М.: Просвещение, 1976. — С. 10-19.
30. Рогожин О.Г. Демографічні перспективи українського села: Іст. передумови, регіон. аналіз і моделювання / Ін-т проблем нац. безпеки. — К., 2004. — 296 с.
31. Романюк М. Вплив міграційних процесів на етнічну структуру населення // Етнос і культура. — 2003. — №1. — С. 25-31.
32. Руткевич М.Н. Воспроизводство населения и социально-демографическая ситуация в России // Социологические исследования. — 2005. — №7. — С. 22-30.
33. Система знаний о народонаселении. — М.: Просвещение, 1976. — С. 12-23.
34. Слука Н.А. Крупнейшие мегалополисы в развивающихся странах / Н.А. Слука, И.И. Попов // Краєзнавство. Географія. Туризм. — 2006. — №23-24. — С. 23-29.
35. Соціально-економічна географія світу / За ред. Кузика С.П. — Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. — С. 98-105.
36. Стадник О.Г. Густота населення світу, окремих країн і регіонів // Географія: науково-методичний журнал. — 2004. — №22. — С. 3-7.
37. Стадник О.Г. Природний рух населення // Географія: науково-методичний журнал. — 2005. — №21. — С. 9-13.
38. Сучасна демографічна ситуація України // Економіка в школах України. — 2005. — №4. — С. 28.

39. Тархов С.А. Население Украины. Итоги переписи 2001 года // География. — 2003. — №43. — С. 4-11.
40. Україна. Верховна Рада. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст: Закон України // Голос України. — 2004. — №70. — С. 20-28.
41. Чисельність наявного населення України (На 1 січня 2000 р.) / Держ. комітет статистики України; Управління статистики населення. — К., 2000. — 110 с.
42. Чорний С.М. Українці в Євразії: Чисельність і розміщення за переписом 1897-1990 рр. / Ред. В. Наулка. — К.: Голов. спеціалізована ред. л-ри мовами нац. меншин України, 2002. — 181 с.: портр., карти. — (Українці в світі).
43. Шишков Ю. Демографический переход и экономический рост // Мировая экономика и международные отношения. — 2005. — №8. — С.3-10.
44. Шишков Ю. Рост человечества — виден ли свет в конце туннеля? // Наука и жизнь. — 2004. — №8. — С. 2-8.
45. Шишков Ю.В. Прекратится ли рост человечества? // Биология в школе. — 2005. — №7.

15. Інформаційні ресурси

46. <http://www.ukrstat.gov.ua> (Сайт Державного комітету статистики України).
47. <http://www.ukrsensus.gov.ua> (Сайт даних перепису населення України)
48. <http://www.un.org> (Сайт Організації Об'єднаннях Націй)
49. <http://www.un.kiev.ua/ua> (Сайт Організації Об'єднаннях Націй в Україні)
50. <http://www.idss.org.ua> (Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України)